

MLADI I INTERNET: ŠTA IM JE ZABAVNO I KORISNO, A ŠTA IH UZNEMIRAVA?

Dobrinka Kuzmanović¹

Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum

Zoran Pavlović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dragan Popadić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Živimo u vremenu u kome je digitalna tehnologija postala sastavni deo života mladih širom sveta. Među korisnicima interneta, na globalnom nivou, nalazi se približno jedna trećina onih koji su mlađi od 18 godina (Livingstone et al., 2016).

Neosporno je da korišćenje interneta pruža brojne mogućnosti za psihosocijalni razvoj mladih: od pronalaženja informacija, komunikacije, zabave, do sticanja veština digitalne, informacione i kritičke pismenosti, neophodnih za život u 21. veku. Međutim, rezultati većeg broja istraživanja, uglavnom stranih (Livingstone et al., 2011; Subrahmanyam & Smahel, 2011; Popadić & Kuzmanović, 2013) pokazuju da mladi na internetu, osim pozitivnih, doživljavaju i različita negativna iskustva. Iako postoje nalazi koji ukazuju da su pozitivna i negativna iskustva na internetu međusobno povezana (Livingstone et al., 2011), u većini dosadašnjih istraživanja akcentat je na negativnim aspektima korišćenja interneta (različitim oblicima rizičnog ponašanja i digitalnom nasilju).

U avgustu 2015. godine Srbija se uključila u međunarodno istraživanje *Deca sveta na internetu* (na engleskom *Global Kids Online*) koje na globalnom nivou organizuje UNICEF istraživačka kancelarija *Innocenti* u saradnji sa LSE (*London School of Economics and Political Science*). U Srbiji ovo istraživanje organizuje kancelarija UNICEF-a uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, a realizuje Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. U pilot

---

¹ Kontakt autora: dobrinka.kuzmanovic@fmk.edu.rs

fazi istraživanja, osim Srbije, učestvuju Filipini, Južnoafrička Republika i Argentina.

Istraživanje *Deca sveta na internetu* sprovodi se sa ciljem da se utvrdi kako deca i mladi pristupaju internetu (koliko često, na kojim mestima, koje uređaje koriste), šta rade kada su na internetu, koje aktivnosti su im zabavne i korisne, a koje negativne i problematične prilikom korišćenja interneta. Dakle, ovim istraživanjem prikupljaju se podaci o aktivnostima mladih na internetu, ali i o njihovoj percepciji različitih aspekata interneta.

Opis uzorka i metodologija

U radu su prikazani rezultati kvalitativnog istraživanja koje je sprovedeno tokom decembra 2015. godine sa učenicima iz 4 škole u Beogradu: dve osnovne (državne) i dve srednje (jedna državna i jedna privatna). U svakoj školi realizovane su po dve fokus grupe, i to jedna sa devojkama i jedna sa dečacima. Ukupno je realizovano 8 fokus-grupnih intervjua: 4 sa učenicima iz opšte populacije, 2 sa učenicima iz romske populacije i 2 sa učenicima s teškoćama u intelektualnom i socijalnom razvoju. U fokus-grupnim intervjuima učestvovalo je 35 učenika (19 dečaka i 16 devojčica), uzrasta od 10 do 17 godina.

U istraživanju je korišćen instrument (vodič za fokus grupe) razvijen u okviru međunarodnog istraživanja *EU Kids Online*², adaptiran za potrebe ovog istraživanja. Vodičem za fokus-grupe obuhvaćene su sledeće teme: pristup internetu, aktivnosti mladih na internetu, praksa i veštine, rizična ponašanja na internetu, posledice korišćenja interneta (dobrobit i prava mladih), socijalni faktori (uključenost drugih u aktivnosti mladih na internetu) i digitalna ekologija.

Roditelji i deca su unapred informisani o istraživanju i pismenim putem su dali saglasnost za učešće.

Na osnovu audio snimaka razgovora sačinjeni su transkripti, koji su potom kodirani prema unapred definisanoj kodnoj šemi (kategorije su analogne temama u vodiču).

---

² <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx>

Rezultati istraživanja

Digitalne tehnologije i internet neizostavni su deo svakodnevice mladih koji su učestvovali u fokus-grupnim intervjuima. Gotovo svi učesnici u istraživanju poseduju „pametni” mobilni telefon sa pristupom internetu i koriste računar (uglavnom kod kuće). U školskom kontekstu računar koriste učenici iz osnovne škole u centru grada i srednje privatne škole (ove škole pohađaju deca višeg socio-ekonomskog statusa).

Šta je mladima zabavno i korisno na internetu?

Učesnici u fokus-grupnim intervjuima internet uglavnom koriste u slobodno vreme, i to najčešće kao pasivni konzumeri informacija, a veoma retko kao aktivni kreatori sadržaja na internetu. Kako kažu mladi: „dok je za naše roditelje internet *vau*, za nas je to normalna stvar, ubija nam vreme dok smo u školi ili kod kuće, previše blejimo na internetu”.

Najčešće aktivnosti mladih na internetu su: igranje igrice (izbor igrice zavisi od uzrasta i pola) i korišćenje sajtova za socijalno umrežavanje (češće među starijom decom iz uzorka, desetogodišnjaci uglavnom nemaju profil na socijalnim mrežama). Najpopularnije socijalne mreže na internetu su Facebook, Instagram i Snapchat i većina učenika koristi nekoliko socijalnih mreža, što je trend koji je registrovan i u nekim drugim sredinama (Lenhart, 2015).

Internet mladi koriste i za: „skidanje” muzike, serija, filmova, prevođenje teksta sa stranog jezika, pronalaženje različitih sadržaja za školu itd. Posebno im znači to što koristeći Viber, WhatsApp, Skype mogu besplatno da komuniciraju i budu u kontaktu sa osobama koje su fizički udaljene.

Sviđa im se što na internetu „sve ima i sve može da se nađe”, kao i to što su sve informacije na jednom mestu i lako dostupne. Na internetu pretražuju informacije koje su vezane za njihova interesovanja i hobije, kao na primer: „o mestima u koja želimo da putujemo, životinjama, sportovima, muzici” ili neke praktične savete: „kako da očistim kompjuter od prašine, kako da zapalim papir pomoću baterije, spremim hranu, instaliram neki program...” Devojčice na internetu najčešće pretražuju sadržaje vezane za frizure, šminku, cveće, ples, životinje, a dečaci sadržaje u vezi sa sportom, igricama, npr.

izlaze na Youtube da vide šta „kače” gejmeri, izlaze na forume i sl. I one i oni vole smešne i zabavne sadržaje na internetu.

Šta mlade uznemirava na internetu?

Na pitanje da li se njima ili njihovim vršnjacima desilo nešto neprijatno na internetu, ispitanici odgovaraju da su njihovi vršnjaci (retko oni sami) bili izloženi seksualnim i pornografskim sadržajima, zatim, da su bili žrtve zloupotrebe ličnih podataka i ugrožavanja privatnosti od strane drugih korisnika socijalnih mreža, kao i da su bili u kontaktu sa nepoznatim osobama.

Izloženost seksualnim i pornografskim sadržajima problem je koji postaje sve prisutniji među mladima na globalnom nivou, čak češći od digitalnog nasilja (Smahel & Wright, 2014; NSPCC, 2015). Gotovo niko od mladih iz našeg uzorka ne priznaje da samoinicijativno pretražuje pornografske sajtove, ali svi su došli u kontakt sa njima (čak i najmlađi ispitanici), obično u društvu vršnjaka ili slučajno – kada igraju igrice ili traže nešto drugo na internetu, pa im ovo „iskoči”, ili su im druge osobe slale fotografije, video snimke, adrese sajtova i dr.

Na osnovu fokus-grupnih razgovora može se zaključiti da mladi brinu o privatnosti ličnih podataka na internetu i da ih retko dele sa drugima, kao i da imaju svest o tome da je internet „javni prostor”, što većini smeta: *„shvatio sam da je Facebook jedna glupost zato što možeš da okačiš sliku i ceo svet može da je vidi; ne sviđa mi se to što sada zloupotrebljavaju Fejs i time maltretiraju ljude koje nikad nisu videli, postavljaju neke slike koje su privatne i onda ceo Fejs sazna, i onda tako kad ih vide na ulici krenu da ih prozivaju, i tako onda kreće nasilje”*.

Od svih negativnih iskustava na internetu, mladi najviše strahuju od eventualnih susreta sa odraslim nepoznatim osobama koje su „upoznali” preko interneta (najčešće na socijalnim mrežama). Ukoliko se desi da im ove osobe upute poziv za viđanje uživo, pretnje ili nešto slično, mladi se obraćaju za pomoć odraslima, blokiraju profile osoba koje ih uznemiravaju, neki čak zatvaraju svoje profile na socijalnim mrežama i sl.

Bilo da je reč o pozitivnim ili negativnim iskustvima na internetu, nema bitnih razlika između učenika iz tzv. opšte populacije i učenika sa teškoćama u razvoju ili učenika iz romske populacije.

Zaključak i preporuke

Za mlade koji su učestvovali u ovom istraživanju internet je mesto na kome pronalaze različite zabavne i korisne sadržaje, ali isto tako, i izvor negativnih i potencijalno ugrožavajućih sadržaja i iskustava.

Na osnovu ovog istraživanja mogu se izvući sledeće preporuke, koje su posebno relevantne za kreatore obrazovne politike: u okviru formalnog obrazovanja neophodno je razvijati digitalne kompetencije mladih, odnosno podučavati ih kako da koriste internet na konstruktivan i kritički način, ali i kako da se bezbedno ponašaju na internetu. S obzirom na nalaz da je korišćenje interneta kod mladih uglavnom vezano za rekreativne i vanškolske aktivnosti, neophodno je omogućiti bolji pristup internetu u školskom kontekstu i podsticati mlade da više koriste internet u obrazovne svrhe.

Literatura:

- Lenhart, A. (2015). *Teen, Social Media and Technology – Overview 2015*. Washington: Pew Research Center.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children*. London: EU Kids Online.
- Livingstone, S., Mascheroni, G., Ólafsson, K., & Haddon, L. (2014). *Children's online risks and opportunities: comparative findings from EU Kids Online and Net Children Go Mobile*. London: London School of Economics and Political Science. Available at www.eukidsonline.net and <http://www.netchildrengomobile.eu/>
- Livingstone, S., Carr, J. & Byrne, J. (2016). One in Three: Internet Governance and Children's Rights. *Innocenti Discussion Paper* No. 2016-01, UNICEF Office of Research, Florence.
- NSPCC (2015). *"Always there when I need you": ChildLine review: what's affected children in April 2014 - March 2015*. London: NSPCC.

- Ofcom (2015). *Children and parents: Media use and attitudes – report*, preuzeto 15.12.2015. http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/media-literacy/children-parents-nov-15/childrens_parents_nov2015.pdf
- Popadić, D. i Kuzmanović, D. (2013). *Korišćenje digitalne tehnologije, rizici i zastupljenost digitalnog nasilja među učenicima u Srbiji*, dostupno na: <http://sbn.rs/clientpub/uploads/Digitalno%20nasilje-Izvestaj%202013.pdf>
- Ringrose, J. et al. (2012). *A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC*. London: NSPCC.
- Smahel, D. & Wright, M. F. (Eds) (2014). *Meaning of online problematic situations for children. Results of qualitative cross-cultural investigation in nine European countries*. London: EU Kids Online, London School of Economics and Political Science.
- Subrahmanyam, K. & Smahel, D. (2011). *Digital Youth: The Role of Media in Development*. New York: Springer.